

TIASSA

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 4, Sayı: 14, Aralık 2017, s. 262-275

Mazhar TUNÇ¹

BİR CERH VE TA'DİL ÂLİMİ OLARAK ABDURRAHMAN EL-MUALLİMÎ VE HADİSÇİLİĞİ

Özet

Bu çalışmada bir cerh ve ta'dil âlimi olan Abdurrahman el-Muallimî ve Hadisçiliği ele alınmaktadır. Abdurrahman el-Muallimî el-Yemânî Suûdi Arabistan'ın yetiştirdiği en önemli Hadis âlimleri arasında yer almaktadır. el-Muallimî, özellikle cerh ve ta'dil ilmindeki otoritesinden dolayı çağının Zehebî'si olarak anılmıştır. Hayatta iken çok fazla bilinmemesine rağmen vefatı ile beraber kitapları Hadis âlimleri tarafından incelendikten sonra şöhrete kavuşmuş ve Suudi Arabistan'ın en meşhur muhaddisleri arasında yerini almıştır. Tanınmasına vesile olan da Zâhid el-Kevserî'ye reddiye olarak yazdığı *et-Tenkil* isimli kitabı ile, Mısır'da ismi Hadis inkarı ile ön plana çıkan Mahmut Ebu Reyeye'ye reddiye olarak yazdığı *el-Envâru'l-Kâşife* isimli kitaplarıdır. Bu kitaplar dikkatlice incelendiği takdirde görülecektir ki el-Muallimî neredeyse bütün hadis ilimlerinde yetkin bir şahsiyet ve önceki hadis alimlerinin görüşlerini tenkit, tercih ve kendi içtihadı ile de ön plana çıkan bir hadis alimidir. el-Muallimî, hadis ilminde kendine has orijinal görüşlerinin yanı sıra cerh ve ta'dil ilminde son devrin en yetkin alimlerinden biri sayılmaktadır. Örneğin *et-Tenkil* isimli kitabında ve eş-Şevkânî'nin *el-Fevâidu'l-Mecmûasın*ın tahkikinde 841 râvî ile ilgili olarak cerh veya ta'dil lafızları kullanmıştır.

el-Muallimi, *et-Tenkil* isimli kitabında Muhammed Zahid el-Kevserî'yi eleştirmiştir.² el-Kevserî *Te'nibu'l-Hatib ala ma Sâkehu fi Tercümeti Ebi Hanife mine'-Ekâzib* isimli kitabında Hatip el-Bağdadî'yi *Tarihu Bağdad*'ında Ebu Hanife'ye ayırdığı bölümde onunla ilgili bazı

¹ Yrd.Doç.Dr. Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı, mazhartunc65@hotmail.com

² el-Muallimi'nin el-Kevserî eleştirisi ile ilgili olarak bir değerlendirme çalışması tarafımızdan yapılmakta olup ileride yayınlanacaktır.

rivayetlerden dolayı şiddetle eleştirmiştir. el-Muallimî'nin cerh ve ta'dil ilminde asrın Zehebî'si sayılmasının nedeni onun cerh ve ta'dil ilmindeki otoritesi ve orijinal görüşleridir. Cerh ve Tadil ilmi İbn Hacer el-Askalanî'den sonra, Hadisçilerin çok fazla uğraşmadıkları sadece öncekilerin görüşlerini naklettikleri bir ilim dalı olmuştur. Ancak el-Muallimî son asırlarda bu ilim dalında da içtihat edilebileceğini kanıtlamış ve orijinal görüşleriyle ön plana çıkmıştır. O, sadece öncekilerin görüşlerini nakletmekle kalmamış kendisi de içtihatlarını ortaya koyarak bu ilim dalında otorite olduğunu kanıtlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Abdurrahman el-Muallimi, Hadis, Tenkid, Sened, Metin, Cerh ve Ta'dil, Rical

ABDURRAHMAN AL-MUALLIMI AS A CARH AND TA'DİL SCHOLARSHIP AND HADITH

Abstract

This study deals with Abdurrahman al-Muallimi, and hadithism Abdurrahman al-Mu'allim al-Yemani is among the most important scholars of hadith raised by Saudi Arabia. Al-Muallimi, who originally spent most of his scientific life in Saud despite his being Yemen, was especially known as Zehebi, because of his authority in cerh and ta'dil. Despite not knowing much when he was alive, his books with firefighters became famous after being studied by Hadith scholars, and he became one of Saudi Arabia's most famous muhaddis. One of the reasons for his recognition is Zahid al-Kawseriya's book et-Tenkîl, which he wrote as a refusal, and al-Envâr al-Kaffa which he wrote as a refusal to Mahmut Abu Reyeye. These books, if carefully examined, will be seen that al-Mu'allim is a competent personality in almost all hadith sciences and a hadith scholar, who criticizes the views of the previous hadith scholars and prefers it with its own ijtehad. One of the most important features of al-Muallimî is that he follows a highly moderate line in his discussions with scholars and shows them with respect. He refrained from using renunciation statements in his arguments. He spent more than thirty years in the city of Hyderabad in India and was commissioned to revise the hadith books in Dâiretü'l-Maârifil-Osmaniyye. It is apparent that al-Mu'allim is a knowledge of tradition and especially the knowledge of cerh and ta'dil. Later, when he returned to Mecca, the Mecca Library was delivered to him. Here too, Hadith did not close his connection with the sciences, but further strengthened it. Al-Muallimî is considered to be one of the most eminent scholars of the last revolution in carh and ta'dil scholars, as well as his original views on Hadith scholarship. For example, in the book "et-Tenkîl" and in the examination of al-Shawkani's al-Fawâid al-Majmâa, he used cerh or ta'dil in relation to 841 narrators.

al-Muallimi said that Mahmut Abu Reyeye responded to the criticism of the hadithists in their hadith evaluations for their smart

TİDSAD

postings, that the hadiths gave great importance to the mind; while the hadith narrated, the hadith narrated that they used it in four places, giving judgment on the ravens and giving judgment on the hadiths. According to him, the Hadists practiced all the criteria after having spent the mind.

Keywords: Abdurrahman Al-Mullami, Hadith, Sened, Ciritic, Tex, Al-Carh ve't-Ta'dil, Ricals.

Hayatı

Abdurrahman b. Yahya b. Ali b. Muhammed b. Ebi Bekr el-Muallimî el-Utemî el-Yemânî Ebu Abdillah. el-Muallimî lakabı, bir dedesine nisbetle kendisine verilmiştir. el-Muallimî (1312/1894) yılında Yemenin Uteme bölgesinde dünyaya geldi. Dindar bir aileye mensub olan el-Muallimî Kur'an öğrenimini ailesinin yanında ve kabilesinden birisinin desteğiyle tamamladı.³

el-Muallimî, daha sonra Yemen'in Taiz bölgesinde bulunan el-Huceriyye kasabasına giderek orada Tecvid, Matematik ve Türkçeyi öğrendikten sonra Sarf ve Nahiv ilimlerini tahsil etti. Şeyh Ahmed b. Muhammed el-Muallimî'den Fıkıh ve Ferâiz ilmini okudu.⁴

Yemen'de Şia'nın etkisi artınca Yemen'i terk ederek Suûdi Arabistan'ın Asîr bölgesine intikal ederek orada karar kıldı. Bir müddet Asîr başkadılığı görevinde bulunduktan sonra Aden'e gitmeye karar verdi. Aden'de yaklaşık bir yıl kaldıktan sonra Zencebar'a oradan da Hindistan'ın Haydarabad *Dâiretu'Meârif'l-Osmaniyye*'de hadîs ve diğer ilimlerde araştırmacı ve musahhîh olarak görev aldı. Bu süre zarfında birçok değerli eser tahkîk etme fırsatı buldu. Otuz yıl boyunca bu görevde kaldı.⁵

el-Muallimî burada çok uzun bir müddet kaldıktan sonra 1951 yılında Mekke-i Mukerreme'ye giderek orada Kâbe kütüphanesinin sorumluluğuna getirildi. Mekke'de kaldığı süre içerisinde bir yandan kütüphaneyi ziyaret edenlere yardım ediyor diğer taraftan önemli kitapları tahkîk ederek bunları Hindistan "*Dâiretu'Mearif'l-Osmaniyye*"ye göndererek yayımlatıyordu. (1386/1966) yılında vefat edene kadar bu görevde kaldı ve Mekke'yi terk etmedi.⁶

Hocaları: Babası Yahya b. Ali el-Muallimî, kardeşi Muhammed b. Yahya b. Ali el-Muallimî, Ahmed b. Muhammed b. Süleyman el-Muallimî, es-Seyyid Muhammed b. Ali el-İdris, Şeyh Abdulkadir Muhammed es-Sıddiki el-Kadiri, Sâlim b. Abdurrahman Bâsehi ve diğerleri.⁷

Talebeleri: Abdulcemîl b. Abdulhak Ebu Turab ez-Zâhiri, Muhammed b. Ali b. Hüseyin er-Revâfi, Müşrif b. Abdulkerim el-Mihrâbi, Abdulkerim el-Harrâşi, Abdurrahman b. Hasan Şucauddin, Ahmed b. Muhammed el-Muallimî, Muhammed,

³ Bkz: el-Muallimî, Abdurrahman, *el-İbâde*, Tahkîk: eş-Şebrâvi, b. Ebi'l-Meâtî el-Misri, Dâru'l-'Asime, Riyad 1432, s.81; Tunç, Mazhar, "Çağdaş Selefîyye'nin Hadis Anlayışı (Suudi Arabistan Örneği), (Basılmamış Doktora Tezi), Bayburt 2015, s. 216-217.

⁴ Bkz: el-Muallimî, *el-İbâde*, s. 82.

⁵ el-Muallimî, *el-İbâde*, s.88.

⁶ el-Esedi, Ahmed b. Çanım, *el-İmam Abdurrahman b. Yahya el-Muallimî Hayatuhu ve Asaruhu*, Mektebetu'r-Rıdvân, Mısır 2006, s. 35.

⁷ el-Esedi, a.g.e, s.20-23.

Ahmed b. Muhammed b. Abdülkerim el-Muallimî, Abdurrahman b. Ahmed b. Muhammed b. Abdülkerim el-Muallimî, Abdullah b. Abdurrahman b. Abdurrahim el-Muallimî, Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed b. Abdülkerim el-Muallimî, Muhammed b. Osman el-Leknevi.⁸

el-Muallimî Hakkında Bazı Âlimlerin Görüşleri

Hamud et-Tuveyciri, el-Muallimî'yi vefatından sonra tanıdıklarını, özellikle de *et-Tenkil* kitabının yayımlanmasından sonra onun faziletini ve ilmini tanıma fırsatı bulduklarını söylemektedir.⁹ Muhammed Nâsiruddin el-Elbânî onunla ilgili şunları söylemiştir: “Bizler, onun eserlerine çok fazla muttali olmadığımız için onu iyi tanıyamadık. Daha sonraları eserleri ortaya çıkınca ve özellikle de Kevseriye yazdığı *et-Tenkil* adlı eserine vakıf olunca onun derin ilim sahibi olduğunu fark ettik. O rical ilminde derin ilim sahibidir. Tabakat ilmindeki geniş bilgisi, Buhârî'nin *et-Tarih* ve Sem'ani'nin *el-Ensab* adlı kitaplarına yaptığı eleştirilerden anlaşılmaktadır. Sadece hadîs değil fıkıh ilminde de iyi yetişmiş bir alim olarak dikkat çekmektedir.”¹⁰

Abdülazîz b. Bâz, Abdurrahman el-Muallimî'nin muasırı olarak ondan övgüyle söz etmiş, bazı ilmi konularda ona mektup yazarak görüşlerine başvurmuş ve onu her zaman hayırla yâd etmiştir.¹¹ Ahmed Muhammed Şakir ise el-Muallimî'yi zamanın allâmesi olarak niteleyerek ondan övgüyle söz etmektedir.¹² Zirikli de Abdurrahman el-Muallimî'yi meşhur âlim, fakih ve Şeyhü'l-İslâm olarak takdim etmiştir.¹³ Muhibbuddin el-Hatip de Zirikli'ye benzer ifadelerle onun, muhakkik bir âlim ve ilim çevrelerinde saygın bir yere sahip olduğunu ve çok sayıda eserinin olduğunu belirtmiştir.¹⁴ Bekr Ebu Zeyd ise Abdurrahman el-Muallimî'nin asrın Zehebi'si ve muhakkik âlimlerden birisi olduğunu söylemiştir.¹⁵

Eserleri:

Abdurrahman el-Muallimî bereketli geçen bir ömrün ardından çok sayıda eser bırakarak bu dünyadan göçmüştür. Eserlerinin bir kısmı tahkik bir kısmı ise te'liftir. En önemli eserleri şunlardır:

⁸ el-Esedî, a.g.e, s.23-26.

⁹ Bkz: <http://www.ahlalhdeth.com/vb/showthread.php?t=188118>, erişim tarihi 20.11.2017

¹⁰ BKZ: <http://www.ahlalhdeth.com/vb/showthread.php?t=188118>, erişim tarihi: 15.11.2017

¹¹ Bkz: Muhammed b. Musa el-Musa-Muhammed b. İbrahim el-Humeyd, *er-Resailu'l-Mutebâdele beyne 'ş-Şeyh b. Bâz ve'l-Ulema*, Dâru İbn Huzeyme, Riyad 1428,s. 189-199.

¹² Bkz: Taberî, *et-Tefsir*, Tahkik: Mahmut Şakir-Ahmed Muhammed Şakir, Mektebetu İbn Teymiyye, Kahire Tsz., I, 33.

¹³ Bkz: Zirikli, Hayrettin, *el-Âlâm*, Dâru'l-İlim li'l-Melâyîn, Beyrut 1405, III, 281.

¹⁴ Bkz: el-Esedî, a.g.m, s. 45.

¹⁵ Bkz: Ebû Zeyd, Bekr, *et-Ta'sil li Usûli't-Tahric ve Kavâidi'l-Cerhi ve't-Ta'dil*, Dâru'l-Âsime, Riyad 1413, s. 27; el-Muallimî hakkında geniş bilgi için Bkz: es-Semâri, Mansur b. Abdülazîz, *eş-Şeyh Abdurrahman el-Muallimî ve Cuhuduhu fi's-Sünneti ve Ricaliha*, Dâru İbn Affân, el-Huber (Suûdi Arabistan) 1418; el-Muallimî'yi asrın Zehebisi olarak niteleyen isimlerden birisi de el-Muallimi hakkında Y. Lisan tezi hazırlayan Hamza b. Abdullah Margit'tir. Bkz: Margit, Hamza b. Abdullah, *Menhecu'n-Nakd inde 'ş-Şeyh el-Muallimi min Hilali Kitabihî "et-Tenkîl"*, Basılmamış Y.Lisans Tezi, 1434/2013 Cezayir, s. 79-80

“*et-Tenkil bima fi Te'nibi'l-Kevseri mine'l- Ebâtil*”: el-Muallimî bu kitabını el-Kevseri'nin Hatip el-Bağdadi'ye reddiye olarak yazdığı *et-Te'nib*¹⁶ adlı kitabına reddiye olarak yazmıştır. Kitap ilk defa 1386'da Muhammed Nâsiruddin el-Elbânî'nin katkılarıyla basılmıştır.¹⁷ “*el-Envâru'l-Kâşife lima fi Kitâbi 'Advaun ala's-Sünne mine'z-Ze'el ve't-Tadlil ve'l-Mucâze'fe*”. Mahmut Ebu Reyeye'ye reddiye olarak yazılan kitap defalarca basılmıştır.¹⁸ “*el-İbâde*”¹⁹ Kitap daha çok ibadet ve akaid konularını kapsamaktadır. “*Ahkâmü'l-Kezib*”²⁰ “*Hakikatu't-Te'vil*”²¹ “*el-İhticac bi Haberi'l-Vahid*”²², “*Ahkâmü'l-Hadîsi'd-Daif*”²³ “*el-İstibsar fi Nakdi'l-Ahbar*”²⁴ “*en-Nakdu'l-Beriyi*”, “*Tashihu'l-Kütubi'l-Kadîme*.”

el-Muallimî'nin te'lif kitaplarının yanı sıra tahkik ve ta'lik olarak yaptığı eserler de mevcuttur. Bunlardan en önemlileri şunlardır.

“*el-Fevaidu'l-Mecmua fi'l-Ehadîsi'l-Mevzua*”, Şevkaniye ait olan bu eser el-Muallimî tarafından tahkik edilerek basılmıştır²⁵, “*et-Tarihu'l-Kebir*”, Buhârîye ait olan bu eseri el-Muallimî tahkik ve ta'lik yapmıştır, “*el-Cerh ve't-Ta'dil ve Takdimuhu*”, “*Tarihu Cürçân*”, “*el-İkmâl fi Refi'l-İrtiyab ani'l-Mü'telif ve'l-Muhtelif*”, “*el-Ensâb li's-Sem'ani*”, “*Tezkiretu'l-Huffaz li'z-Zehabi*”, “*el-Menaru'l-Münif fi's-Sahihî ve'd-Daif*”, “*el-Cevâbu'l-Bâhir fi Zuvvari'l-Mekâbir*”, “*Musnedu Ebi Avâne*”, “*es-Sünenü'l-Kübrâ li'l-Beyhaki*”, “*el-Kifaye fi ilmi'r-Rivaye*”, “*ed-Dureru'l-Kâmine fi A'yani'l-Mieti's-Samine ve Umdetü'l-Fıkh li İbn Kudame*.”²⁶

Hadisçiliği

el-Muallimî, son devrin en güçlü muhaddislerinden biridir. Zamanın büyük muhaddislerinden dersler almış ve onlarla hadis münakaşalarında bulunmuştur. Hindistan'ın Haydarabâd şehrinde otuz yıldan fazla bir süre kalarak “*Dâiretü'l-Maârif el-Osmaniyye*” de hadis kitaplarını tashih etmekle görevlendirilmiştir. Görünen o ki el-Muallimî hadis ilmi ve özellikle cerh ve ta'dildeki birikimini burada elde etmiştir.

¹⁶ Kevserinin eseri olan “*Te'nibi'l-Hatib alâ ma Sâkehu fi Tercemeti Ebi Hanife mine'l-Ekâzib*” isimli kitap 1998 yılında Kahire'de el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Turas yayınları tarafından basılmıştır. Kitabın başka baskıları da vardır.

¹⁷ Bkz: el-Muallimî, *et-Tenkil bima fi Te'nibi'l-Kevseri mine'l-Ebâtil*, Dâru'l-Maarif, Riyad 1386. Kitabın başka baskıları da mevcuttur.

¹⁸ Bkz: el-Muallimî, *el-Envâru'l-Kâşife lima fi Kitâbi 'Advaun ala's-Sünne mine'z-Ze'el ve't-Tadlil ve'l-Mucâze'fe*, Alemu'l-Kitab, Riyad 1403

¹⁹ el-Muallimî, Abdurrahman, *el-İbâde*, Tahkik: eş-Şebrâvî b. Ebi'l-Meati el-Misri, Dâru'l-Asime, Riyad 1432.

²⁰ Bkz: el-Muallimî, *et-Tenkil*, II. 261, II, 328.

²¹ Bkz: el-Muallimî, *el-Envâru'l-Kâşife*, s. 88.

²² Bkz: *el-Envâru'l-Kâşife*, s. 34

²³ Bkz: el-Esedi, a.g.e, s. 62

²⁴ Kitap 1417 yılında Riyad'da Dâru Atlas li'n-Neşr ve't-Tevzi' tarafından Seyyidi Muhmut eş-Şinkîti'nin tahkikiyle yayımlanmıştır. Yaklaşık 60 sayfadan oluşan kitapta el-Muallimî cerh ve ta'dil ilmiyle ilgili olarak râvîde bulunması gereken şartlar olan müslüman olmak, akıl, bülûğ ve adalet gibi şartların yanı sıra Sahâbe, Tabiîn, büyük ve küçük günah işleyen râvîlerin durumu, bid'at ve bid'atçı râvîlerin durumu, cerh ve ta'dil âlimlerinde bulunması gereken şartlar vb. konuları ele almıştır. Bkz: el-Muallimî, Abdurrahman, *el-İstibsâr fi Nakdi'l-Ahbar*, Tahkik: Seyyidi Mahmut eş-Şinkiti, Dâru'l-Atlas li'n-Neşr ve't-Tevzi', Riyad 1417.

²⁵ Kitap el-Mektebü'l-İslâmî tarafından 1987 yılında Beyrutta basılmıştır.

²⁶ Bkz: es-Said, a.g.m, s. 16-17.

Daha sonra Mekke'ye döndüğünde Mekke Kütüphanesi kendisine teslim edilmiştir. Burada da hadîs ilimleriyle olan irtibatını kesmemiş aksine daha da güçlendirmiştir. Mekk'de bulunduğu sırada Haydarabâd'daki âlimler ona hadîs kitaplarını gönderiyor o da bu kitapları tashih ve tahkik ederek onlara gönderdikten sonra onlar da bu kitapları yayımlıyorlardı. el-Muallimî'nin en önemli iki eseri olan “*et-Tenkîl*” ve “*el-Envâru'l-Kâşife*” isimli eserleri dikkatlice incelendiğinde görülecektir ki o çok sık senet tenkidi yapmış, râvîler hakkında cerh ve ta'dillerde bulunmuştur. Bununla birlikte el-Muallimî'nin tahkik ettiği kitaplar arasında rical kitapları önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin; Buhâri'nin “*et-Târîhu'l-Kebîr*”, İbn Ebi Hâtim'in “*el-Cerh ve't-Ta'dil*”, İbn Mâkûlâ'nin “*el-İkmâl*”, es-Sem'ânî'nin “*el-Ensâb*”, Zehebî'nin “*Tezkiretü'l-Huffâz*” ve İbn Ebi Hâtim'in “*Beyanu Hatai'l-Buhâri*” bunlardan bazılarıdır.²⁷

Cerh ve Ta'dil ile ilgili Görüşleri

el-Muallimi son devrin en büyük cerh ve ta'dil alimlerinden biri sayılmaktadır. Hatta onu Zehebi ile mukayese edenler bile olmuştur.²⁸ Onun cerh ve ta'dil metodunu inceleyen Ebu Selâme İslâm b. Mahmud Derbâle onun cerh ve ta'dil ilminde son asırların en büyük âlimlerinden biri olduğunu söylemiştir.²⁹ Onun cerh ve ta'dil ile ilgili öne çıkan bazı görüşlerini şöyle özetlemek mümkündür:

1. Bir hadîste yalan söylediği tesbit edilen râvînin adaleti düşer ve rivayetleri kabul edilmez. Buna ilaveten normal hayatında yalanla itham edilen bir râvînin rivayet ettiği hadîsler de reddedilir. Ancak tevbe ettiği anlaşılırsa rivayetleri kabul edilir.³⁰

2. Bid'at sahibi bir kimsenin rivayeti ile ilgili olarak eğer bu bid'at onun dinden çıkmasına neden olursa, rivayetleri reddedilir. Şayet bid'ata devam eder ve uyarılmasına rağmen bid'attan vazgeçmez ise, rivayeti kabul edilmez. Aynı şekilde bid'at ehli olup da âlimlerin tekfir etmediği ve fasık olarak nitelendirmedikleri fakat ta'dil de etmedikleri râvîlerin rivayetleri de kabul edilmez. Bununla beraber kendi bid'atna insanları davet eden bir kimsenin rivayeti de kabul edilmez. Bunun dışında

²⁷ Bkz: Derbâle, Ebû Selâme İslâm b. Mahmud b. Muhammed, *Bülûğu'l-Emânî min Kelâmî'l-Muallimî'l-Yemânî -Fevâidün ve Kavâidün fi'l-Cerh ve't-Ta'dil ve Ulûmî'l-Hadîs-*, Riyad 1997, s. 27-29

²⁸ Ebu Zeyd, a.g.e., s. 27

²⁹ Bkz: Derbâle, a.g.e., s. 16-17

³⁰ Bkz: el-Muallimi, *et-Tenkîl*, I, 218-228; Derbâle, s. 34. İbnu's-Salâh'a göre normal hayatında yalanla itham edilip de sonradan tevbe edenin rivayeti kabul edilir. Fakat bilerek ve kasden, bir hadîste Peygamberimize yalan yere hadis isnat eden birisi tevbe edip tevbesinde samimi olsa bile hiçbir rivayeti kabul edilmez. İbnu's-Salâh'a göre bu görüş aynı zamanda Ahmed b. Hanbel ve Ebû Bekr el-Humeydî'nin de görüşüdür. Ebu'l-Muzaffer es-Sem'ânî bir tek hadîste yalan söylediği tesbit edilen râvînin bütün rivayetlerinin terk edilmesi gerektiğini söyler. Ebû Bekr es-Seyrafi ve Nevevî de bu durumdaki râvîlerin bütün rivayetlerinin reddedilmesi gerektiğini seylemişlerdir. Geniş Bilgi için Bkz: İbnu's-Salâh, Ebû Amr Osman b. Abdurrahman eş-Şehrezûri, *Mukaddimetu Ulûmî'l-Hadîs*, Tahkik: Nureddin Itr, Beyrut, Tsz., s. 116; en-Nevevî, *Şerhu Sahih-i Müslim*, I, 69-70; el-A'zamî, Muhammed Diyâurrahman, *Dirasâtün fi'l-Cerh ve't-Ta'dil*, *Mektebetü'l-Gureba el-Eseriyye*, Medine 1995, s. 118-119.

kalan bid'atçıların rivayetleri diğer râvîlerin rivayetleri gibi değerlendirmeye tabi tutulur.³¹

3. Sebebi açıklanmayan cerh meselesinde; eğer bu cerh, cerh ve ta'dil âlimlerinden birisinden varid olmuşsa kabul edilir. Sebebi açıklanmış olan cerh, ta'dile takdim edilir. Haklarında hem cerh hem ta'dil varid olan râvîler meselesinde ise, eğer cerhin sebebi açıklanmamışsa, ta'dil cerhe takdim edilir. Cerhin sebebi açıklanmış ise, cerh ta'dile takdim edilir. Bunlara ilaveten, adil ve sika olduğu tesbit edilen bir râviyle ilgili olarak üstü kapalı cerh kabul edilmez. Cerhin sebebi açıklanmadıkça bu râvî adil ve sika olarak kalmaya devam eder.³²

4. Bir râvînin rivayet ettiği garîb hadîsler iki durumda râvîye zarar verir. Birincisi: Bu rivâyet, sika râvîlerin rivayetlerine ters düşerse, rivayet münker olarak addedilir ve bu rivayetinden dolayı râvî cerh edilir. İkincisi: Hadîs talebiyle meşhur olmadığı halde garîb rivayetlerinin çokluğuyla tanınan bir râvî, bu garip rivayetlerinden dolayı cerh edilir.³³

5. Bir râvînin problemlili görünen bir rivayetinden dolayı râvî cerh edilmemeli, bilakis o râvî hakkındaki cerh ve ta'dil âlimlerinin genelinin ortak kanaatı esas alınmalıdır. Bir râvînin rivayetlerinin geneli isabetli ise bu râvî güvenilir olarak nitelendirilir.³⁴

6. Muhaddisler bir hadîs metninde problem tespit ettiklerinde hadîsin senedine bakıp problemin nedenini araştırmaya başlamışlardır. Bu hadîsin senedinde bir problem tespit etmemişlerse, bu durumda hadîsi tedlis gibi görünmeyen gizli bir illetle kusurlu saymışlardır. el-Muallimî'ye göre İmam Buhâri bu nedenden dolayı Amr b. Ebî Amr'ın İkrime'den rivayet ettiği bir hadîsi³⁵ illetli bularak sahihine almamıştır. Çünkü Amr b. Ebi Amr bu hadîsi İkrime'den işitmemiş ve tedlis yapmıştır.³⁶

8. Bir râvî kendi memleketlileri tarafından şiddetli cerhle cerh edilmişse bu durumda onu tanımayan başka bölgelerden âlimlerin onu ta'dil etmeleri onun cerh durumunu ortadan kaldırmadığı gibi cerhini daha da arttırır. Çünkü bu demektir ki bu râvî, kendisini iyi tanımayan kimselerin yanında hadîsleri birbirine derc ederek, problemsiz hadîslerini ön plana çıkarmakta ve diğer illetli hadîsleri de bunların içine katarak güvenilir bir râvî olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Cerh ve ta'dil âlimleri de, iyi halli bir râvî olduğunu zannederek onu ta'dil etmişlerdir. Ancak kendi

³¹ Bkz: Derbâle, a.g.e, s. 46. el-Muallimî bid'atçının rivayeti meselesine *et-Tenkîl* isimli kitabında ayrı bir önem vermiştir. Bkz: el-Muallimî, *et-Tenkîl*, I, 42-45.

³² Bkz: Derbâle, a.g.e, s. 68-85.

³³ Bkz: Derbâle, a.g.e, s. 95.

³⁴ Bkz: Derbâle, a.g.e, s. 96.

³⁵ İlgili hadîs Amr b. Ebi Amr'ın, İkrime'den onun da İbn Abbas'tan onun da Peygamberimiz (S.A.V.)'den rivayet ettiği "Lut kavminin amelini yapanı ve yapılanı öldürünüz" hadîsidir. Bir başka hadîste aynı senetle "Bir hayvanla zina yapanı görürseniz, onu ve hayvanı öldürünüz" buyurulmuştur. Bu hadîsi Tirmizi: Hudûd: 23-24 (IV, 46-47); Ebû Dâvud: Hudud: 29 (IV, 607-608); İbn Mâce, Hudud: 12 (II, 856); Müsned, I, 217, 269, 300, 317. Buhari Amr b. Ebi Amr'ın Sadûk olduğunu ancak İkrime'den rivayetlerinde problemler olduğunu söylemiştir. Ahmed b. Hanbel de Amr'ın İkrime'den rivayetlerinin hepsinin muztarib olduğunu söylemektedir. Bkz: el-Hanbeli, İbn Receb, *Şerhu İleli't-Tirmizi*, Tahkîk: Hemmâm Abdurrahman Sa'id, Mektebetu'l-Menâr, Ürdün 1987, II, 797-798.

³⁶ Bkz: eş-Şevkânî, el-Fevâidu'l-Mecmûa, s. 11.

memleketlileri onu iyi tanıdıkları için cerh etmişlerdir. Örneğin Muğîre b. Saklâb el-Cezerî adındaki râvîyi el-Cezireliler zayıf saymışlardır. Ancak Ebu Hatim er-Râzi ve Ebu Zur'a er-Razi onu bir yolculuk sırasında tanımışlar ve iyi halli bir olduğunu söylemişlerdir.³⁷

8. Bazı durumlarda fiili ta'dil sözlü ta'dilden daha güçlüdür. el-Muallimî'ye göre Abdullah b. Mübarek'in hizmetlisi olan Muhammed b. A'yun adındaki râvî'den Ahmed b. Hanbel'in rivayette bulunması ve Abdullah b. Mübarek'in de ilim ehline onu tavsiye etmesi fiili ta'dil sayılır. Başkalarının ayrıca onu çeşitli lafızlarla ta'dil etmesine gerek yoktur.³⁸

9. Sika bir râvînin meçhul birisinden münker hadisler rivayet etmesi ona bir zarar vermez. Burada mesuliyet sika râvîye ait değil o meçhul râvîye aittir.³⁹

10. Ahmed b. Hanbel, Buhâri, Ebu Zur'a er-Râzî ve Ebu Dâvud, kendilerine göre sika olmayan kimselerden rivayette bulunmamışlardır. Rivayette buldukları kimseler de sikâ râvîlerdir. Hadîs rivayetinde, Ebu Dâvud İbn S'ad'dan daha güçlü bir âlimdir. İbn Hibbân ve Hatip el-Bağdâdî hadîs iliminin inceliklerinde Beyhâkî'den daha âlimdirler.⁴⁰

11. el-Muallimî, imam Ebu Hanîfe'nin az hadîs rivayet etmesi veya kendisinden az hadîs rivayet edilmesinden bahsederken şunları söylemektedir: "Ebu Hanîfe bir müddet, hadîs ilminde söz sahibi olan Hammâd b. Ebi Süleyman'dan hadîs dersleri almış, sonra başka âlimlerden de farklı ilimler tahsil etmiştir. Kendisinden az hadîs rivayet edilmesi onun hadîste söz sahibi olmadığı anlamına gelmemelidir. Çünkü o, hadîs rivayetinde kendisini vermemiştir. Daha önce de söylediğimiz gibi âlimler bütün hadîsleri toplama gibi bir çabanın içine girmemişlerdir. Ebu Hanîfe Kur'an ilimlerine vakıf ve ahkâm konularında, fetva verebilmek için yeterli derecede hadîslere sahipti. Herhangi bir konu kendisine arz edildiğinde önce Kur'an'a bakar orada bulamazsa Sünnet'e bakar, kendisine ulaşan bir hadîs bulamadığında hadîste söz sahibi âlimlere sorar, orada da bulamazsa kendi içtihadına göre hüküm verirdi. Nitekim kendi ilim halkasında Mus'ir b. Kidâm ve Hibbân b. Ebi Cebele gibi büyük muhaddisler vardı. Öte yandan, Ebu Hanife'nin muhalefet ettiği hadîslerin sayısının azlığı da onun hadîslere olan bağlılığının bir göstergesidir. Muhalefet ettiği hadîslerde de diğer âlimlerde olduğu gibi makul mazeretleri vardı. Ayrıca o, da diğer âlimler gibi masumiyet iddasında bulunmamıştır. Her müçtehid gibi onun da yanıldığı içtihadi meseleler olmuştur. Bazı meselelerde de onun talebeleri ona muhalefet etmişlerdir. Muhalefet ettiği hadîslerde de kendi görüşlerinin sahih, hadîslerin yanlış olduğu ve bu hadîslerle amel edilmemesi gerektiğini de söylememiştir. O da diğer âlimler gibi her zaman hadîslerle amel edilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu nedenle o, namazda kahkaha ile gülen birisinin abdestinin bozulacağını zayıf bir hadîse dayanarak

³⁷ Bkz: el-Muallimî, et-Tenkîl, II, 13; Derbâle, a.g.e., s. 103-104.

³⁸ Derbâle, a.g.e., s. 102-103.

³⁹ Bkz: Derbâle, a.g.e., s. 105.

⁴⁰ Bkz: Derbâle, a.g.e., s. 153-156.

söylemiştir. Ebu Hanife'nin talebeleri de onun zayıf hadîsi kıyasa tercih ettiğini söylemişlerdir.”⁴¹

12. el-Muallimî'ye göre Müslim Sahih'inde, konu bablarında ilk önce en sahih rivayetleri vermekte sonra da diğer rivayetleri peş peşe sıralamaktadır. Yani Sahih'i Müslim'de konu bablarındaki hadîsler en sahihinden başlamak üzere sıralanmıştır.⁴²

13. el-Muallimî aynı zamanda bir cerh cerh ve ta'dil âlimi olarak râviler hakkında verdiği hükümlerle de bilinen bir âlimdir. Örneğin “et-Tenkîl” isimli kitabında ve Şevkânî'nin “el-Fevâidu'l-Mecmûa”sının tahkikinde 841 râvî ile ilgili olarak cerh veya ta'dil lafızları kullanmıştır.⁴³

14. el-Muallimî'nin senet tenkidi ve râvileri ilgilendiren konulardaki otoritesini göstermesi bakımından onun şu tesbiti bizce önemlidir. İmam Buhârî'nin hadîslerini tahrir ettiği İkrime Mevla İbn Abbâs ile ilgili olarak imam Müslim'in neden hadîslerini kitabına almadığına yönelik bir soruya o şu cevabı vermiştir: “Anlaşılan o ki İmam Buhârî onun bütün rivayetlerini incelemiş, ince bir süzgeçten geçirmiş ve sonra karar verip onunla ihticâc etmiştir. Ancak imam Müslim böyle ağır bir yükün altına girmekten imtina etmiş ve kolay yolu seçerek hadîslerini kitabına almamıştır.”⁴⁴

15. el-Muallimî İbn Hibbân'ın, sika râvilerin dereceleriyle ilgili olarak şöyle bir sıralamaya gitmiştir: Birincisi: İbn Hibbân'ın bizzat çeşitli kavramlarla tevsik ettiği (sika dediği) râviler. Mesela; “Kâne Mutkinen” (كان متقنا) (sağlam bir râvîydi), “Müstakîmu'l-Hadîs” (مستقيم الحديث) (hadîsleri sağlamdır) vb. ibarelerle ta'dil ettiği râviler. İkincisi: Kendilerini iyi tanıdığı hocaları. Üçüncüsü: Çok hadîs rivayet eden râviler ki bunların hadîsleri çok olduğundan bunlar İbn Hibbân'ın iyi tanıdığı râvilerdir. Dördüncüsü: İbn Hibbân'ın sözlerinden, o râvîyi iyi tanıdığı anlaşılan râviler. Beşincisi: Bunların dışında kalanlar. el-Muallimî'ye göre, İbn Hibbân'ın bunlardan birinci gruptakileri tevsik etmesi (yani sikadır) demesi diğer muhaddislerin onlar hakkındaki tevsikinden geri kalmamakta hatta onun hükmü bunların bazılarından daha isabetli görünmektedir. İkinci gruptakiler birinci gruptaki râvilere yakın râvilerdir. Üçüncü gruptakiler makbul râvilerdir. Dördüncü gruptakiler cerh ve ta'dil âlimlerince “salih” yani (kabul edilebilir) sayılan râvilerdir. Beşinci gruptakiler ise hata etme ihtimali olan ve emin olunmayan kimselerdir.”⁴⁵

16. el-Muallimî'ye göre, İmam Buhârî'nin “*et-Târîhu'l-Kebîr*” adlı kitabına bir rivayeti alması o rivayetin güçlü olduğu anlamına gelmez. Tam tersi o rivayetin zayıf olduğu anlamına gelir. Çünkü Buhârî bu kitabına bir rivayet almışsa bilinmelidir ki o rivayetin sahibi de güçlü bir râvî değil bilakis problemlili bir râvîdir.⁴⁶ Yine el-Muallimî'ye göre cerh ve ta'dilde müteşeddid olan Ebu Hâtim bir râvîye “Sadukun”

⁴¹ Bkz: el-Muallimî, el-Envârü'l-Kâşife, s. 51; Derbâle, a.g.e, s. 152-153.

⁴² Bkz: el-Muallimî, el-Envârü'l-Kâşife, s. 29.

⁴³ Bkz: es-Subayhî, Ebû Enes İbrahim b. Said, *en-Nüketü'l-Ciyâdi'l-Müntahabe min Kelâmi Şeyhi'n-Nükkâd Abdurrahman el-Muallimî*, Mektebetu Advâi's-Selef, Riyad Tsz. S. 151-705.

⁴⁴ Bkz: el-Muallimî, el-Envârü'l-Kâşife, s. 261.

⁴⁵ Bkz: el-Muallimî, et-Tenkîl, I, 437

⁴⁶ Bkz: eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali, *el-Fevaidu'l-Mecmua fi'l-Ehâdîsi'l-Mevzûa*, Tahkik: Abdurrahman el-Yemânî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1995, s. 168

(صدق) dediği zaman bu, başkalarının “sika” (ثقة) dediği râvîyle aynı mertebededir.⁴⁷ Buhari'nin “filhî nazar” (فيه نظر) dediği ise cerhin en alt mertebelerindedir.⁴⁸

17. el-Muallimî genel olarak bütün Hadislerde özelde de sıfat Hadislerinde te'vile pek sıcak bakmamaktadır. Mutezile ve Cehmiyye gibi, nasları te'vil eden grupların, üç nedenden dolayı bu hatayı işlediklerini söyleyen el-Muallimi bu sebepleri şöyle sıralamaktadır: Birincisi: Kitap ve Sünneti çok iyi bilmemeleri. İkincisi: Filozofları Peygamberlerden üstün görmeleri. Üçüncüsü: İnsanın doğasında var olan, aklıyla her şeyi bilmeyi dileme ve çözme isteği.⁴⁹

18. el-Muallimi'ye göre Zehebî Hanbelilere meyli ile bilinmektedir.⁵⁰

19. el-Muallimi'ye göre Tabakat sahibi İbn Sa'd, cerh ve ta'dil ilminde bir râvîyi cerh ederken sözüne itibar edilecek birisi değildir çünkü bütün malzemesi hocası Vakidi aracılığıyla. Vakidi ise güvenilir biri değildir. Bu nedenle güvenilir bir râvî olan Abdurrahman b. Şureyh ile ilgili “münkeru'l-hadis” hükmü itibar görmemiştir.⁵¹

20. el-Muallimi'ye göre Hakim en-Neysâbüri'nin cerh ve ta'dilde mutesâhil sayılması sadece el-Müstedrek bağlamında geçerlidir. Bunun dışında el-Hakim mutesâhil değildir.⁵²

Metin Tenkidi

Metin tenkidi ile ilgili olarak bazı çevrelerin, muhaddislerin mesailerinin çoğunu senet tenkidine ayırdıkları ve metin tenkidiyle uğraşmadıkları yönündeki eleştirileriyle ilgili olarak Abdurrahman el-Muallimi'nin şu tesbiti bizce önemlidir. “Mahmut Ebu Reyve ve onun gibi düşünen bazı çevreler, muhaddislerin senet tenkidiyle uğraştıklarını metin tenkidiyle ilgilenmediklerini veya çok az ilgilendiklerini iddia etmişlerdir. Halbuki rical ve ilel kitapları incelendiğinde görülecektir ki muhaddislerin zaman zaman hadîsler hakkında “Münker bir hadîs, batıl bir hadîs, şibh-i mevzu' veya mevzu'” hükmünü verdikleri bilinen bir gerçektir. Çoğu zaman da râvîlerle ilgili olarak “münker hadîsler rivayet etmektedir, sâhibu menâkir (münker hadîs sahibi) gibi hükümler verilmiştir. Bu lafızlar iyice incelendiği zaman bunların, senetten çok hadîs metinlerini ilgilendirdiği görülecektir. Hadîs âlimleri râvîlerin sika olup olmadıklarını anlamak için hadîslerini de inceledikleri için, münker rivayetlere sahip râvîleri de cerh ederek, ne kadar münker rivayet varsa mutlaka onun senedinde cerh edilen bir râvînin olduğu tesbit etmişlerdir. Böylece muhaddisler metninde problem gördükleri her hadîsin mutlaka senedine bakma gereği duymuşlardır. Bu teftiş esnasında senette gördükleri illetleri de zikretmekten geri kalmamışlardır. Çoğu zaman da senetteki problemi ortaya koydukları için metindeki problemi isimlendirme gereği duymamışlardır. Örneğin İbnu'l-Cevzî'nin “el-Mevzuat” adlı kitabına bakıldığı zaman görülecektir ki o önce hadîsin metniyle

⁴⁷ Bkz: el-Muallimî, et-Tenkil, I, 350

⁴⁸ Bkz: el-Muallimî, et-Tenkil, I, 278

⁴⁹ Bkz: el-Muallimi, Abdurrahman, *Risaletün fi Hakikati't-Te'vil*, Tahkik: Cerir b. Ebi Mâlik el-Cezâiri, Dâru Atlasi'l-Hadra, Riyad 2005, s. 73

⁵⁰ el-Muallimi, et-Tenkil, I, 124

⁵¹ Bkz: el-Muallimi, et-Tenkil, I, s. 95

⁵² Bkz: el-Muallimi, et-Tenkil, II, 693

ilgilenmektedir. Yani önce problemleri gördüğü metni ele almış daha sonra senetteki probleme değinerek hadis hakkında bir hüküm vermiştir. İlel kitapları için de aynı durum söz konusudur. İlel kitaplarında örnek olarak ele alınan hadislerin çoğunun metinleri problemlidir veya münkerdir. Ancak muhaddisler metindeki problemleri zikretmekten çok senetteki problemleri öne çıkarmışlardır.”⁵³

el-Muallimî'nin yukarıdaki sözlerinden anlaşıldığı kadarıyla muhaddisler bilinenin aksine önce hadisin senedine değil metnine yönelmişler, metinde gördükleri problemlerden dolayı da ilk önce senedi araştırmaya başlamışlardır. Hal böyleyken başkaları onların metin tenkidleriyle ilgilenmediklerini zannetmiştir. Bizce önemli bir tesbit olarak görülen el-Muallimî'nin bu değerlendirmesi kendisinden önceki âlimler tarafından pek dile getirilmemiştir.

el-Muallimî'nin bir kısım hadis metinlerine getirdiği bazı eleştiriler şöyledir: Şevkani'nin “el-Fevaidu'l-Mecmua fi'l-Ehadisi'l-Mevzua” isimli kitabında mevzu dediği “Allah'ın öyle kulları var ki Allah adına yemin etseler, Allah onların yeminlerini boşa çıkarmayacak” hadisinin uydurma olmadığını, aksine sahih olduğunu çünkü Buhari ve Müslim'de buna benzer hadis metinlerinin olduğunu belirtmiştir.⁵⁴

Sened Tenkidi

el-Muallimî senedlerde geçen râvîler ve hadis senedleri ile ilgili olarak birçok değerlendirmelerde bulunmuştur. O, râvî tenkidi hakkında şunları söylemektedir: “Râvî tenkidi kolay bir iş değildir. Tenkitçinin rivayetler hakkında geniş bilgi sahibi olması gerekir. Geçmiş râvîler ve onların rivayet metotlarını iyi bilmeli, râvîlerin maksatlarını ve garazlarını bilmenin yanında râvîleri yalana ve yalan için gevşekliğe iten nedenleri de bilmelidir. Râvîleri hataya ve yanlışla sürükleyen nedenleri de iyi bilmelidir. Râvîlerin durumlarını, nerede ve ne zaman doğdukları, din, emanet, akıl, kişilik ve günahlardan sakınma konularında durumlarının ne olduğunu iyi bilmelidir. Bununla birlikte râvîlerin ne zaman ilim tahsiline başladıkları, nerede ve kimden işittikleri, ne zaman ve kiminle birlikte işittikleri ile kitaplarının durumunu iyi bilmelidir. Daha sonra bu râvîlerin rivayette buldukları şeyhlerin durumunu, memleketlerini, vefatlarını, rivayet tarihlerini ve rivayet metotlarını da iyi bilmelidir. Ayrıca diğer insanların bu şeyhten rivayetleri ile bu râvînin rivayetlerini karşılaştırarak rivayet değerini ortaya çıkarmalıdır. Bütün bunların yanında zeki, uyanık ve titiz olmalı, nefesine hakim olmalı ki hevasının peşinde gitmesin, kızgınlığı onu yanlışla sevk etmesin. Acelecilikle hüküm vermekten uzak durmalı ve kararlarında tam isabetli ve adil davranmalıdır. Bu dereceye ancak büyük âlimler ulaşabilmiştir. Nitekim bazı büyük muhaddisler vardır ki onların râvîlerle ilgili cerh ve ta'dilleri pek dikkate alınmamış ve ciddiyete değer bulunmamıştır. Hadis ilminin otoritelerinden birisi olan Ali b. Medini şöyle söylemiştir: “Ebu Nuaym ve Affan sadukturlar. Onların sözlerini dikkate almam. Çünkü neredeyse laf atmadıkları râvî kalmamıştır. Bu nedenle Ebu

⁵³ el-Muallimî, *el-Envâru'l-Kâşife*, s. 263.

⁵⁴ Bkz: eş-Şevkani, *el-Fevaidu'l-Mecmua fi'l-Ehâdisi'l-Mevzua*, Thk: Abdurrahman el-Muallimî, Daru'l-Kutubi'l-İmriyye, Beyrut 1995 s. 254

Nuaym ve Affan büyük muhaddis olmalarına rağmen bu özelliklerinden dolayı cerh ve ta'dil kitaplarında nerdeyse onların bir sözüne rastlanmamaktadır.”⁵⁵

el-Muallimi, el-Kevseriyi bazı hadis hafızlarını zayıf ve uydurma haberleri nakletmelerinden dolayı yalancılıkla suçlamaktan dolayı eleştirmiştir. Mesela el-Kevseri, Ebu Nuaym el-Esbehani'yi zayıf ve uydurma haberleri kitabına aldığı için yalancılıkla suçlamıştır. el-Muallimi ise onu eleştirmiş ve şunları söylemiştir: “Mümkün olduğu kadar hadisi bir araya getirip, garip ve âli senet tercihlerinden dolayı kitabını hadislerle doldurup da bu hadislerin sahih veya zayıf olduğuna değinmeksizin kitabında batıl hadisleri barındıran muhaddisin durumu ile ilgili olarak şunu söyleyebiliriz: Adeten bu muhaddis kendince makbul rivayetleri kitabını almakla ve bu hadisler hakkında hüküm belirtmeyen biri olarak biliniyorsa o zaman yalancılıkla itham edilmesi veya cerh edilmesi doğru değildir. Ancak hadislerin hükmünü açıklamadığından dolayı taksiratlı olduğuna hükmedilir. Mudellis râvilerde olduğu gibi. Onların bu durumlarını bazıları bilmemelerine rağmen diğerleri bildikleri için onları cerh etmemişlerdir. Ebu Nuaym ve onun gibiler rivayete o kadar daldılar ki, kitaplarına batıl rivayetleri aldıklarını hissetmediler bile. Nitekim onlar mazur görülmeliler, çünkü bilerek batıl rivayetleri onlar da istemiş değiller ancak dikkatsizlik ve seçmeci davranmamakla kusurlu görülebilirler. Farkına varmış olsalar bile onların bu durumları bilindiği için bu onlar hakkında bir itham olmamalıdır. Bu nedenle ulema, Ebu Nuaym ve onun gibileri bu tasarruflarından dolayı cerh ve tezkib etmemiş taksiratlarına dikkat çekmişler ve okuyucuyu uyarmakla yetinmişlerdir.”⁵⁶

Hadis ve Akıl

Son devrin Muhaddislerinden Abdurrahman el-Muallimi hadîs değerlendirmelerinde aklın önemli bir kriter olduğunu ve Muhaddislerin hadîsler hakkında hüküm verirken akıl faktörünü sık sık kullandıklarını belirtmektedir. el-Muallimî hadîsçilerin aklı, hadîsi dinlerken, rivayet ederken, râviler hakkında hüküm verirken ve hadîsler hakkında hüküm verirken olmak üzere toplam dört yerde kullandıklarını söylemektedir.⁵⁷ Hadîsçilerin hadîs değerlendirmelerinde birçok kriteri birlikte kullandıklarını belirten el-Muallimî, onların bu kriterleri büyük bir titizlikle akıl süzgecinden geçirdiklerini belirttikten sonra bazı örnekler vererek hadîsçilerin hadîs değerlendirmelerinde ne kadar titiz olduklarına dikkat çekmektedir.⁵⁸

el-Muallimi, muhaddislerin hadis değerlendirmelerinde aklı bir kenara bıraktıkları yönündeki eleştirilere karşı çıkararak mevzuat kitaplarının bunun açık bir delili olduğunu belirtmiştir. Birçok hadise de akıl bunu kabul etmez diyerek zayıf veya mevzu hükmünü vermişlerdir.⁵⁹

⁵⁵ el-Muallimi, İbn Ebi Hatim'in Cerh ve Ta'dil Mukaddimesi, Dairetu'l-Maarif el-Osmaniyye, Haydarabad/Hindistan, Trz., I, 2-3

⁵⁶ el-Muallim, *et-Tenkil*, I, 115

⁵⁷ Bkz: el-Muallimî, Abdurrahman, *el-Envaru'l-Kaşife*, s. 5.

⁵⁸ Bkz: el-Muallimi, *el-Envaru'l-Kaşife*, s. 5-6.

⁵⁹ El-Muallimi, *el-Envaru'l-Kâşife*, s. 10

SONUÇ

Cerh ve ta'dil ilminde son devrin en büyük muhaddislerinden birisi olan Abdurrahman el-Muallimi ve hadisçiliği tahsis edilen bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

el-Muallimi, hadis değerlendirmelerinde sadece kendisinden önceki muhaddislerin görüşlerini nakletmekle kalmamış, kendisi de hadisle ilgili birçok konuda fikir beyan etmiş ve orijinal görüşler ortaya atmıştır. Hadis ilminde öncekilerin sonrakilere çok şey bıraktığını kanıtlarcasına bir çok konuda kendi icihatlarıyla ön plana çıkan âlimlerden birisidir.

Cerh ve ta'dil ilminin farklı konularında görüş belirtmiş, râvîler hakkında hüküm vermiş ve bazen kendine has görüşleriyle temayüz etmiştir. Velüd bir müellif olan el-Muallimî birçok eserinin yanısıra, çok değerli hadis kitaplarının gün yüzüne çıkarılmasına katkıda bulunmuş ve onlara kıymetli mukaddimeler yazarak hadisçilerin ve okuyucuların istifadesine sunmuştur.

Zâhid el-Kevserî ve Mahmut Ebu Reyeye'ye yazdığı reddiyeler neşredilince şöhreti daha da artmış ve islam dünyasının farklı yörelerinde tanınır hale gelmiştir. Bu reddiyelerinde konuları derinlemesine incelemiş ve mutedil bir çizgi takip etmiştir. Reddiyelerinde yumuşak üslunun yanısıra rencide edici ibareler kullanmaktan kaçınmıştır.

e-Muallimi son dönem hadis alimlerinin işi çok sıkı tutmayarak hadisler hakkında kolaylıkla "bu hadis hasendir" hükmünü verdiklerini söyleyerek, kendi görüşünün ise bu konuda daha ihtiyatlı davranılması gerektiği yönünde olduğunu söylemiştir. el-Muallimi, Mahmut Ebu Reyeye'nin, hadisçilerin hadis değerlendirmelerinde akli öteledikleri yönündeki eleştirilerine cevap vererek, hadisçilerin akla çok önem verdiklerini, onların akli; hadisi dinlerken, hadisi rivayet ederken, râvîler hakkında hüküm verirken ve hadisler hakkında hüküm verirken olmak üzere toplam dört yerde kullandıklarını belirtmiştir. Ona göre Hadisçiler bütün kriterleri akıl süzgecinden geçirdikten sonra uygulamışlardır.

KAYNAKLAR

- Ahmed b. Hanbel eş-Şeybânî Ebû Abdullah, *el- Müsned*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.
- el-A'zamî, Muhammed Diyâurrahman, *Dirasâtün fi'l-Cerh ve't-Ta'dil, Mektebetü'l-Gureba el-Eseriyye*, Medine 1995
- Ebu Dâvud, Süleyman b. Aş'es el-Ezdi es-Sicistani, *Sünen-i Ebi Dâvud*, Thk: Şuayb el-Arnâvut, Dâru'r-Risâle el-Âlemiye, Beyrut 2009
- Ebû Zeyd, Bekr, *et-Ta'sil li Usûli't-Tahric ve Kavâidi'l-Cerhi ve't-Ta'dil*, Dâru'l-Âsime, Riyad 1413
- el-Esedi, Ahmed b. Ğanım, *el-İmam Abdurrahman b. Yahya el-Muallimî Hayatuhu ve Asaruhu*, Mektebetu'r-Rıdvân, Mısır 2006

- Derbâle, Ebû Selâme İslâm b. Mahmud b. Muhammed, *Bülûğu'l-Emânî min Kelâmi'l-Muallimî'l-Yemânî -Fevâidün ve Kavâidün fi'l-Cerh ve't-Ta'dil ve Ulûmi'l-Hadîs-*, Riyad 1997
- el-Hanbeli, İbn Receb, *Şerhu İleli't-Tirmizi*, Tahkîk: Hemmâm Abdurrahman Sa'id, Mektebetu'l-Menâr, Ürdün 1987
- İbn Ebi Hatim *Kitabu'l-Cerh ve't-Ta'dil* (el-Mukaddime), Dairetu'l-Maarif el-Osmaniyye, Haydarabad/Hindistan, Trz.
- İbn Mace, Ebû Abdullah, Muhammed b. Yezid el-Kazvîni, *es-Sünen*, Tahkîk: Muhammed Fuad Abdulbaki, Beyrut Tsz.
- İbnu's-Salâh, Ebû Amr Osman b. Abdurrahman eş-Şehrezûri, *Mukaddimetu Ulûmi'l-Hadîs*, Tahkîk: Nureddin Itr, Beyrut, Tsz.,
- Margit, Hamza b. Abdullah, Menhecu'n-Nakd inde's-Şeyh el-Muallimi min Hilali Kitabihî "et-Tenkîl", Basılmamış Y.Lisans Tezi, 1434/2013 Cezayir
- el-Muallimî, Abdurrahman, *el-İbâde*, Tahkîk: eş-Şebrâvi, b. Ebi'l-Meâtî el-Misri, Dâru'l-'Asime, Riyad 1432
- ___ *el-Envâru'l-Kâşife lima fi Kitabi 'Advaun ala's-Sünne mine'z-Ze'lel ve't-Tadlil ve'l-Mucaze'fe*, Alemu'l-Kitab, Riyad 1403
- ___ *el-İstibsâr fi Nakdi'l-Ahbâr*, Tahkîk: Seyyidi Mahmut eş-Şinkiti, Dâru'l-Atlas li'n-Neşr ve't-Tevzi', Riyad 1417
- ___ *Risaletün fi Hakikati't-Te'vil*, Tahkik: Cerir b. Ebi Mâlik el-Cezâiri, Dâru Atlasi'l-Hadra, Riyad 2005
- Muhammed b. Musa el-Musa-Muhammed b. İbrahim el-Humeyd, *er-Resailu'l-Mutebâdele beyne's-Şeyh b. Bâz ve'l-Ulema*, Dâru İbn Huzeyme, Riyad 1428
- en-Nevevî, Muhiddin Ebu Zekerriyya Yahya b. Şeref, *Şerhu Sahih-i Müslim*, Mısır Tsz.
- es-Semâri, Mansur b. Abdülazîz, *eş-Şeyh Abdurrahman el-Muallimî ve Cuhuduhu fi's-Sünneti ve Ricalihâ*, Dâru İbn Affân, el-Huber (Suûdi Arabistan) 1418
- es-Subayhî, Ebû Enes İbrahim b. Said, *en-Nüketü'l-Ciyâdi'l-Müntahabe min Kelâmi Şeyhi'n-Nükkâd Abdurrahman el-Muallimî*, Mektebetu Advâi's-Selef, Riyad Tsz
- Taberî, *et-Tefsir*, Tahkik: Mahmut Şakir-Ahmed Muhammed Şakir, Mektebetu İbn Teymiyye, Kahire
- Et-Tirmizi, Muhammed b. İsa, *el-Câmiu's-Sahih(Sünen)*, Tahkîk: Ahmed Muhammed Şakir, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut 1987.
- Tunç, Mazhar, "*Çağdaş Selefiyye'nin Hadis Anlayışı* (Suudi Arabistan Örneği)" (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bayburt 2015
- Yüsuf Şevki Yavuz, "Zahid Kevseri" DİA, XXXXIV, İstanbul 2013
- Zirikli, Hayrettin, *el-Âlâm*, Dâru'l-İlim li'l-Melâyîn, Beyrut 1405
- eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali, *el-Fevaidu'l-Mecmua fi'l-Ehâdisi'l-Mevzûa*, Tahkîk: Abdurrahman el-Yemânî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1995